

RIK BETTENS - een getuigenis

Rik Bettens werd geboren te Buggenhout op 19 maart 1933 en overleed te Antwerpen op 26 september 2008.

Na een opleiding als decoratieschilder volgde hij de teken- en schilderlessen aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Dendermonde en werd vervolgens leerling aan het Nationaal Hoger Instituut te Antwerpen. Naast een leraarsambt aan de academie van Schoten en die van Dendermonde, werd hij vanaf 1975 docent tekenkunst aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen. In 1963, 1966 en 1969 werden werken van Rik Bettens aangekocht door de Belgische Staat.

Als leraar was Rik de strenge leidsman die zijn leerlingen leerde kijken en begrijpen, waarbij iedere tekening kritisch werd becommentarieerd, soms gepaard met krachttermen die verre van pedagogisch waren, maar des te dichter bij de waarheid. Buiten de academie was Rik de vriend die graag in het nabijgelegen studentencafé met zijn leerlingen gesprekken voerde die tot nadenken stemden en verhelderend waren. Op zulke momenten toonde hij verwantschap met een vermaard Grieks wijsgeer, die volgens de overlevering, eveneens onderweg zijnde met leerlingen, placht leerstellig te converseren over kunst en door in vraagstelling van de schijnbaar meest vanzelfsprekende dingen, de ware werkelijkheid, het essentiële, het waarachtige in deze wereld poogde te onthullen. Bovendien was zelfs de fysieke gelijkenis met Socrates niet ver zoek.

Hoe groot de reputatie van Rik Bettens als leraar ook was, als beeldend kunstenaar trad hij echter weinig op het voorplan. Zijn werk vond via het atelier heel wat kunstverzamelaars en wellicht daardoor voelde hij als leraar niet de behoefte om er met regelmaat mee naar buiten te komen, ook al had hij in de jaren zestig deelgenomen aan groepstentoonstellingen in galerie De Zwarte Panter en hield hij een succesvolle solotentoonstelling bij Campo op de Meir.

Het oeuvre van Rik Bettens kenmerkt hem als een sociaal bewogen kunstenaar, waarin vooral de kwetsbare mens centraal staat.

Op expressieve en monumentale wijze schildert hij robuuste naaktfiguren, alsook geabstraheerde dorps- en havengezichten en composities met objecten die, uit hun dagelijkse omgeving gelicht, een aparte magie uitstralen. Een mooi voorbeeld daarvan is de 'De witte stoel' uit de vroege jaren zestig, alsook het schilderij 'De gedekte tafel'.

Vanaf de jaren zeventig ontstaat een reeks schilderijen waar de vlakke kleur de overhand krijgt en de verf dun en subtiel wordt aangebracht. Doorheen transparante lagen doemen figuren op als schimmige of silhouetachtige gedaantes, dewelke door een strakke verticale lijn afgescheiden zijn van een onbehandeld deel van het doek, door Rik benoemd als 'het beschreven vlak en het onbeschreven vlak'.

Hierbij liet Bettens zich vooral inspireren door de zelfkant van de maatschappij, gevoed door wat hart en oog beroert, maar ook door wat aangereikt werd vanuit de literatuur. Is het niet een van zijn geliefde auteurs de Amerikaan John Steinbeck die zegt: "Een kunstenaar heeft als plicht de zwakheden en mislukkingen van de mens te verhalen opdat de mens volmaakter zou worden." Ook Ernest Hemingway behoorde tot zijn favorieten, evenals Traven, die raadselachtige anarchistische schrijver waarvan de identiteit een mysterie is. Het schilderij 'De witte stoel' met op de zitting het boek waarin de naam Ben Traven gekrast staat, kan aldus opgevat worden als een eerbetoon aan deze auteur.

In het oeuvre van Rik Bettens dat verschillende stijlen omvat, treffen we bij elke periode markante zelfportretten aan. Hetzij als roodharige woesteling die ons frontaal uitdagend aanstaart of als stille waarnemer geposteed aan de zijkant van het canvas, beide met het palet in de aanslag. In het sterk uitvergroete en popart-achtige rode zelfportret met pet kijkt Rik ons van over de schouder rustig en zelfbewust aan. Dit in tegenstelling tot het zelfportret waar hij met afwerend gebaar zich lijkt te verzetten tegen zijn diabolisch spiegelbeeld. Gezien de datum onderaan van 19 maart 1986 was het die dag zijn 53ste verjaardag.

Onrust overheerst ook het schilderij dat een bejaarde man voorstelt in een groen gestreepte pyjama. Deze ouderling was een alleenstaande buurtbewoner die ziek zijnde dagelijks door Rik werd bezocht. Op een dag trof hij de man verschrikt rechtop zittend in bed aan. Met enkele vluchtige en rake toetsen gaf Rik gestalte aan deze aangrijpende confrontatie. In het aanschijn van de nakende dood lijkt het wel een geest, een verschijning, een fantoom, vereeuwigd in wat Rik aanvoelde als 'Het afscheid'.

Ook al had Rik niet de gewoonte zijn werken te dateren, bij de voorstelling van het kind in de wieg is het jaartal ons toch bekend: 1967. Het doek ontstond namelijk naar aanleiding van de geboorte van de Nederlandse prins Willem-Alexander. Zwevend als een wolk in een koningsblauwe lucht zien we een kind in de wieg omgeven door fijn kantwerk. Op de rand zit een witte duif, het symbool van zachtmoedigheid en liefde. In tegenstelling tot deze heugelijke gebeurtenis oogt dit werk helemaal niet zo zachtmoedig of liefelijk, maar eerder onbehagelijk en zelfs morbide. Het kind met zijn te grote doorzichtige schedel lijkt allerm minst op een frisse boreling en refereert eerder naar de dood dan naar het leven. Net als bij 'Het afscheid' is ook hier de samenhang tussen het karikaturale en het dramatische typerend voor deze periode.

In zijn laatste levensjaren werkte Rik aan een reeks abstracte werken, uitgevoerd met dekverf op bordpapier. In 2015 bracht Behind Bars deze onder de aandacht bij haar eerste tentoonstelling gewijd aan het oeuvre van Rik Bettens.

Ronald De Preter, maart 2023

'RIK BETTENS - schilderijen en aquarellen' van 25 maart tot 22 april, Behind Bars -ruimte voor kunst, Otto Veniusstraat 18 – 2000 Antwerpen